

Proloog

Nanking, China: 21 december 1937

Tot de mensen die vechten en tekeergaan tegen bijgeloof zeg ik slechts: waarom? Waarom zou je laten zien dat je zo trots en ijdel bent dat je jarenlange tradities zomaar opzij schuift? Als de boer met zijn verweerde gezicht zegt dat de grote bergen van het oude China zijn verwoest door boze goden, dat honderden jaren geleden de hemel naar beneden werd gehaald en dat alles op zijn kop werd gezet in het land, waarom zou je hem dan niet geloven? Ben je zo veel verstandiger dan hij? Ben je verstandiger dan alle generaties boeren bij elkaar?

Ik geloof hem. Eindelijk geloof ik hem. Ik huiver terwijl ik dit schrijf, maar het is waar, ik geloof alles wat het bijgeloof ons vertelt. En waarom? Omdat niets anders de grillen van deze wereld kan verklaren, omdat er geen ander middel is om deze ramp te vertalen. Dus zoek ik troost in de folklore en geloof ik de boer als hij zegt dat de toorn van de goden ervoor heeft gezorgd dat het land afhelt naar het oosten. Ja, ik geloof hem als hij zegt dat alles, rivier, modder en steden, uiteindelijk in zee zal glijden. Ook Nanking. Op een dag zal ook Nanking in zee glijden. Misschien zal haar reis het langst duren, omdat ze niet langer is dan andere steden. In deze laatste paar dagen is ze onherkenbaar veranderd en als ze begint te bewegen, zal dat langzaam zijn, want ze wordt verankerd aan het land door haar onbegraven burgers en de geesten die haar zullen volgen naar de kust en terug.

Misschien moet ik het als een voorrecht beschouwen om haar te kunnen zien zoals ze nu is. Als ik uit dit raampje en door het latwerk kijk, kan ik zien wat de Japanners van haar hebben overgelaten: de geblakerde gebouwen, de lege straten, de stapels lijken in de kanalen en rivieren. Dan kijk ik neer op mijn trillende handen en vraag me af waarom ik het heb overleefd. Het bloed is nu opgedroogd. Als ik mijn handpalmen langs elkaar wrijf, komt het eraf; de zwarte schilfers vallen op het papier, donkerder dan de woorden die ik opschrijf, omdat de inkt waterig is: het stuk Oost-Indische inkt is bijna op en ik heb niet de kracht of de moed of de wil om naar buiten te gaan en nieuwe as te zoeken.

Als ik mijn pen neer zou leggen, tegen de koude muur zou leunen en een ongemakkelijke houding zou aannemen, met mijn neus tegen de luiken gedrukt, dan zou ik de met sneeuw bedekte Purperberg boven de verwoeste daken zien uitrijzen. Maar dat doe ik niet. Het is niet nodig mijn lichaam in zo'n onnatuurlijke houding te brengen, want ik zal nooit meer naar de Purperberg kijken. Als ik dit verslag in mijn dagboek heb geschreven, zal ik er nooit meer aan willen denken hoe ik, een sjofele en wankele gestalte, wanhopig de Japanse soldaat bij probeerde te houden op die hellingen, hoe ik zijn spoor volgde als een wolf, door bevroren beekjes en hopen sneeuw...

Het is nog geen twee uur geleden. Twee uur geleden dat ik hem inhaalde in een bosje bij de poort van het mausoleum. Hij stond met zijn rug naar me toe naast een boom en de smeltende sneeuw viel van de takken op zijn schouders. Zijn hoofd stak iets vooruit om het bos in te kunnen turen, want het is nog steeds gevaarlijk op de berghellingen. De filmcamera hing aan zijn riem.

Ik had hem zo lang gevolgd dat ik hinkte en helemaal kapot was. Mijn longen deden pijn in de koude lucht. Ik kwam langzaam naar voren. Ik kan me nu niet meer voorstellen hoe ik zo beheerst ben gebleven, want ik trilde van top tot teen. Toen hij me hoorde, draaide hij zich snel om en zakte instinctief door zijn knieën. Maar ik ben een miezerig kereltje, niet sterk en een

hele kop kleiner dan hij, en toen hij zag dat ik het was, ontspande hij zich een beetje. Hij kwam langzaam overeind en toen ik nog een paar passen dichterbij kwam, zag hij de tranen op mijn gezicht. 'Het zal voor jou niet veel uitmaken,' zei hij met iets van medelijden in zijn stem. 'Maar ik wil toch dat je weet dat het me spijt. Het spijt me heel erg. Versta je Japans?'

'Ja.'

Hij zuchtte en wreef met een gebarsten, varkensleren handschoen over zijn voorhoofd. 'Het ging niet zoals ik gewild zou hebben. Dat is nooit zo. Dat moet je geloven.' Hij hief zijn hand in de richting van de Linggu-tempel. 'Het is waar, hij genoot ervan. Dat doet hij altijd. Maar ik niet. Ik kijk alleen. Ik film wat ze doen, maar ik schep er geen genoeg in. Dat moet je van me geloven. Ik schep er geen genoeg in.'

Ik veegde met mijn mouw de tranen van mijn gezicht, deed een stap naar voren en legde een trillende hand op zijn schouder. Hij deinsde niet terug; hij bleef staan waar hij stond en keek verward en onderzoekend naar mijn gezicht. Er lag geen angst in zijn ogen; hij beschouwde me als een weerloze burger. Hij wist niets van het fruitmesje dat ik in mijn hand verborgen hield.

'Geef me de camera,' zei ik.

'Dat gaat niet. Je moet niet denken dat ik deze films voor hun plezier maak, voor de soldaten. Ik heb er heel andere bedoelingen mee.'

'Geef me de camera.'

Hij schudde zijn hoofd. 'Geen sprake van.'

De wereld om ons heen leek te vertragen. Ergens op de verre helling onder ons legde de Japanse *sampohei*-artillerie een zwaar gordijn van mortiervuur om de nationalistische eenheden uit de bergen te jagen en weer naar de stad te drijven, maar op de hogere hellingen was ik me bewust van geen ander geluid dan het bonzen van onze harten en het smeltende ijs in de bomen om ons heen.

'Geef me die camera, zei ik.'

'En ik herhaal: geen sprake van.'

Toen deed ik mijn mond open, helde iets voorover en stootte een afschuwelijke kreet uit, recht in zijn mond. Die kreet had zich al die tijd dat ik hem had nagezeten in de sneeuw in me opgebouwd, en nu schreeuwde ik als een gewond dier. Ik viel uit en stak het mesje in hem, door het morsige olijfgroen van zijn uniform en door de *senninbari*-geluksriem. Hij maakte geen geluid. Zijn gezicht vertrok en zijn hoofd ging zo fel omhoog dat zijn legerpet afviel. We deden allebei verrast een stap achteruit, starend naar wat ik gedaan had. Er vielen druppels bloed in de sneeuw en de inhoud van zijn buik plooidde als romig fruit naar buiten door de scheur in zijn uniform. Hij bleef er even naar kijken, alsof hij niet wist wat er gebeurde. Toen kwam de pijn. Hij liet zijn geweer vallen, greep naar zijn buik en probeerde alles weer naar binnen te duwen. ‘*Kuso!*’ zei hij. ‘Wat heb je gedaan?’

Ik strompelde achteruit en liet het mes in de sneeuw vallen toen ik blindelings houvast zocht bij een boom. De soldaat draaide zich om en wankelde het bos in. Met zijn ene hand tegen zijn buik en in de andere nog steeds de camera liep hij onvast verder, zijn hoofd met eigenaardige waardigheid geheven, alsof hij naar iets belangrijks op weg was, alsof daar ergens tussen de bomen een betere, veiliger wereld was. Ik ging achter hem aan, strompelend in de sneeuw, mijn adem snel en heet. Na een meter of tien struikelde hij, viel bijna en riep iets: een Japanse vrouwen naam, misschien van zijn moeder of zijn vrouw. Zijn arm ging omhoog en die beweging moet alles binnen in hem los hebben gemaakt, want er gleed een donker, lang deel van zijn lichaam uit de wond, dat in de sneeuw viel. Hij gleed erover uit en probeerde op de been te blijven, maar hij was nu heel zwak en kon alleen maar wazig in een kringetje rondstrompelen met een lang, rood koord achter zich aan, alsof dit een geboorte was in plaats van een sterven.

‘Geef hem aan mij. Geef mij de camera.’

Hij kon geen antwoord geven. Zijn vermogen tot redeneren had hem volledig verlaten: hij was zich niet langer bewust van wat er om hem heen gebeurde. Hij zonk op zijn knieën, zijn ar-

men kwamen iets omhoog en hij rolde zachtjes op zijn zij. Ik stond meteen naast hem. Zijn lippen waren blauw en er zat bloed op zijn tanden. ‘Nee,’ fluisterde hij toen ik zijn vingers losmaakte van de camera. Hij kon al niets meer zien, maar hij kon voelen waar ik was. Hij tastte naar mijn gezicht. ‘Neem hem niet mee. Als jij hem meeneemt, wie zal het dan aan de wereld vertellen?’

Als jij hem meeneemt, wie zal het dan aan de wereld vertellen?

Die woorden bleven me bij. Ze zullen me de rest van mijn leven bijblijven. Wie zal het vertellen? Ik blijf lange tijd naar de hemel boven het huis zitten staren, naar de zwarte rook die voor de maan langs dreef. Wie zal het vertellen? Het antwoord is: niemand. Niemand zal het vertellen. Het is allemaal voorbij. Dit wordt het laatste dat ik in mijn dagboek schrijf. Ik zal er nooit meer in schrijven. De rest van het verhaal blijft op de film in de camera en wat er vandaag is gebeurd, zal een geheim blijven.

1

Tokio, zomer 1990

Soms moet je echt alles op alles zetten. Zelfs al ben je moe en heb je honger en bevind je je op een totaal onbekende plek. Zo was het die zomer in Tokio voor mij, toen ik trillend van spanning voor de deur van professor Shi Chongming stond. Ik had mijn haar zo netjes mogelijk gladgestreken en ik had een hoop moeite gedaan om met mijn handen de kreukels van de reis uit mijn oude rok te krijgen en het stof eraf te vegen. Ik had de gehavende tas die ik had meegenomen in het vliegtuig achter mijn voeten geschopt, zodat deze niet het eerste was dat hij zou zien, want het was heel erg belangrijk om normaal te lijken. Ik moest tot vijftientig tellen en heel diep en zorgvuldig ademen voordat ik de moed bij elkaar kon schrapen om iets te zeggen.

‘Hallo?’ zei ik voorzichtig, met mijn gezicht dichtbij de deur. ‘Bent u daar?’

Ik wachtte even en spande mijn oren in. Binnen hoorde ik een vaag geschuiifel, maar er kwam niemand naar de deur. Ik wachtte nog even en mijn hart bonkte steeds luider in mijn oren. Toen klopte ik. ‘Hooft u mij?’

De deur ging open en ik deed verrast een stap achteruit. Shi Chongming stond in de deuropening, heel netjes en correct, en keek me zwijgend aan, zijn handen langs zijn zij alsof hij wachtte op een inspectie. Hij was ongelooflijk klein, net een pop, en

rond de delicate driehoek van zijn gezicht hing schouderlang, volmaakt wit haar, alsof er een sjaal van sneeuw over zijn schouders lag. Ik bleef sprakeloos en met open mond staan.

Hij legde zijn handpalmen plat op zijn bovenbenen en boog. ‘Goedemiddag,’ zei hij in een zacht, bijna accentloos Engels. ‘Ik ben professor Shi Chongming. Wie ben jij?’

‘Ik... ik ben...’ Ik slikte. ‘Ik ben een student. Min of meer.’ Ik trok de mouw van mijn vest wat omhoog en stak hem mijn hand toe. Ik hoopte dat hij de afgebeten nagels niet zou zien. ‘Van de Universiteit van Londen.’

Hij keek me nauwlettend aan, keek naar mijn bleke gezicht, mijn slappe haar, het vest en de grote, vormeloze tas. Dat doet iedereen die mij voor het eerst ontmoet en om eerlijk te zijn wen je er nooit echt aan om aangestaard te worden, hoe je ook doet alsof het je niet kan schelen.

‘Ik wil u al bijna mijn halve leven wanhopig graag ontmoeten,’ zei ik. ‘Ik heb hier negen jaar, zeven maanden en achttien dagen op gewacht.’

‘Negen jaar, zeven maanden en achttien dagen?’ Hij trok gemuseerd een wenkbrauw op. ‘Zo lang? Dan kun je maar beter binnenkomen.’

Ik weet nooit wat andere mensen denken, maar ik weet wel dat je een tragedie, een echte tragedie, kunt zien in de ogen. Je kunt bijna altijd zien waar iemand vandaan komt als je goed genoeg kijkt. Het had me zo veel tijd gekost om Shi Chongming op het spoor te komen. Hij was in de zeventig, en gezien zijn leeftijd en de gevoelens die hij moest koesteren ten opzichte van de Japanners verbaasde het me hem hier te treffen, als gastdocent op Todai, de grootste universiteit van Japan. Vanuit zijn kantoor had hij uitzicht op de boogschutterhal van de universiteit, waar donkere bomen zich verdrongen om de ingewikkelde pannendaken en het enige geluid van de kraaien kwam die tussen de altijdgroene eikenbomen heen en weer hopten. Het was warm en benauwd in de kamer; de stoffige lucht werd in beweging gebracht door drie elektrische ventilatoren, die heen en weer

zwenkten. Ik sloop naar binnen, vol ontzag voor het feit dat ik er eindelijk was.

Shi Chongming haalde stapels papier van een stoel. ‘Ga zitten. Ik zal thee zetten.’

Ik ging met een bons zitten, mijn zware schoenen stijf tegen elkaar, mijn tas op mijn schoot, strak tegen mijn buik gedrukt. Shi Chongming schuifelde rond en vulde een elektrische waterkoker bij de gootsteen, zonder te letten op het water dat eruit spatte en donkere vlekken maakte op zijn tuniek in mandarijn-stijl. De ventilator bracht zachtjes de bladen in beweging in de stapels papier en in de uit elkaar vallende, oude boeken die op planken lagen die van de vloer tot aan het plafond liepen. Toen ik binnenkwam, had ik meteen een projector zien staan in de hoek van de kamer. Een stoffige 16mm projector, net zichtbaar tussen de torenhoge stapels papier waar hij tussen was geschoven. Ik had me het liefst omgedraaid om ernaar te kijken, maar ik wist dat ik dat niet moest doen. Ik beet op mijn lip en keek naar Shi Chongming, die een lange monoloog over zijn onderzoek hield.

‘Er zijn maar weinig mensen die enig idee hebben wanneer de Japanners kennismaakten met Chinese medicijnen, maar zelfs als je naar het Tang-tijdperk kijkt, zie je bewijzen dat ze hier gebruikt werden. Wist je dat?’ Hij maakte thee voor me en haalde ergens een verpakt koekje vandaan. ‘De priester Jian Zhen prees het in de achtste eeuw hier op deze plek al aan. Nu zijn er overal *kampo*-winkels. Je hoeft de campus maar af te gaan of je ziet ze. Fascinerend, nietwaar?’

Ik knipperde met mijn ogen. ‘Ik dacht dat u linguïst was.’

‘Linguïst? Nee, nee. Vroeger misschien, maar nu is alles anders. Wil je weten wat ik ben? Dat zal ik je vertellen. Je moet een microscoop nemen en zorgvuldig het hoekje bestuderen waar de biotechnoloog, de epidemioloog en de socioloog elkaar raken.’ Hij glimlachte en ik ving een glimp op van lange, gele tanden. ‘Daar zul je me vinden: Shi Chongming, een klein mannetje met een grootse titel. De universiteit zegt dat ik een heel goede vangst ben. Wat mij interesseert, is hoeveel van dit alles...’

– hij wuifde met zijn hand naar de boeken, kleurenplaten en gemummificeerde dieren en zelfs een muurkaart met het opschrift *Entomologie van Hunan* – ‘hoeveel van dit alles met Jian Zhen is meegekomen en hoeveel de Japanse troepen in 1945 hebben ingevoerd. Een voorbeeld... laat eens kijken...’ Hij zweeg even en liet zijn handen over de bekende teksten gaan, trok een stoffig, oud boek tevoorschijn en legde dat voor me neer, geopend bij een ingewikkeld diagram van een beer die was opgesneden, zodat je zijn ingewanden kon zien, in de pastelkleuren roze en mint. ‘De Aziatische zwarte beer, bijvoorbeeld. Was het na de oorlog in de Stille Oceaan dat ze besloten de galblaas van hun karvizawa-beer te gebruiken voor maagkwalen?’ Hij legde zijn handen op het bureau en keek me aan. ‘Daar ben jij zeker voor gekomen? Ik stel veel belang in de zwarte beer. De meeste mensen komen daarvoor bij me. Zit je bij een milieubeweging?’

‘Nee,’ zei ik, en tot mijn verrassing was mijn stem vast. ‘Eigenlijk niet. Daar ben ik niet voor gekomen. Ik heb nog nooit gehoord van de... de karvizawa-beer.’ En toen kon ik me niet meer bedwingen. Ik draaide me om en wierp een blik op de projector in de hoek. ‘Ik...’ Ik richtte mijn blik weer op Shi Chongming. ‘Ik bedoel dat ik niet ben gekomen om over Chinese medicijnen te praten.’

‘O nee?’ Hij liet zijn bril zakken en keek me nieuwsgierig aan. ‘Echt niet?’

‘Nee.’ Ik schudde afgemeten mijn hoofd. ‘Nee. Helemaal niet.’

‘Dus...’ Hij zweeg even. ‘Dan ben je dus hier voor...’

‘Voor Nanking.’

Hij ging fronsend aan het bureau zitten. ‘Neem me niet kwalijk. Wie zei je ook weer dat je was?’

‘Ik studeer aan de Universiteit van Londen. Studeerde, in ieder geval. Maar ik bestudeerde niet de Chinese geneeskunde. Ik bestudeerde oorlogsmisdaden.’

‘Stop.’ Hij stak zijn hand op. ‘Je bent bij de verkeerde persoon. Aan mij heb je niets.’

Hij wilde opstaan, maar ik ritste haastig mijn tas open en

haalde de gehavende stapel aantekeningen met het elastiek erom te voorschijn. In mijn nervositeit liet ik er wat van vallen, maar ik pakte ze weer op en legde ze allemaal slordig tussen ons in op het bureau.

‘Ik ben mijn halve leven bezig geweest met onderzoek naar de oorlog in China.’ Ik haalde het elastiek van de stapel en spreidde mijn aantekeningen uit. Er waren papieren met vertalingen in mijn kleine handschrift, fotokopieën van getuigenissen uit bibliotheekboeken, schetsen die ik had gemaakt om voor me te kunnen zien wat er was gebeurd. ‘Met de nadruk op Nanking. Kijk.’ Ik hield een gekreukt vel papier vol piepkleine karakters omhoog. ‘Dit gaat over de invasie. Het is een boomdiagram van het Japanse opperbevel, helemaal in het Japans, ziet u wel? Die heb ik gemaakt toen ik zestien was. Ik kan wat Japans schrijven en ook wat Chinees.’

Shi Chongming keek er zwijgend naar en liet zich met een eigenaardige uitdrukking op zijn gezicht langzaam weer in zijn stoel zakken. Mijn schetsen en diagrammen zijn niet heel goed, maar het kan me niet meer schelen als mensen erom lachen. Stuk voor stuk betekenen ze iets belangrijks voor me, ze helpen me mijn gedachten te ordenen en herinneren me eraan dat ik iedere dag dicht bij de waarheid kom, dat ik op een dag alle details zal kennen van iets dat in 1937 in Nanking is gebeurd. ‘En dit...’ Ik vouwde een schets open en hield hem omhoog. Hij stond op een A3-vel, en in de loop der jaren waren de vouwen transparante lijnen geworden. ‘Dit moet de stad voorstellen aan het eind van de invasie. Ik heb er een maand over gedaan. Dat is een hoop lijken. Ziet u?’ Ik keek gretig naar hem op. ‘Als u goed kijkt, kunt u zien dat ik het precies goed heb gedaan. U kunt het nu meteen controleren als u wilt. Er staan precies driehonderdduizend lijken op deze schets en...’

Shi Chongming kwam abrupt overeind en liep weg van zijn bureau. Hij deed de deur dicht, ging naar het raam dat uitzicht bood over de boogschutterhal en liet de jaloezieën zakken. Hij trok een beetje met zijn linkerbeen en zijn haar was zo dun dat zijn achterhoofd bijna kaal leek. De huid was gerimpeld, alsof

er geen schedel onder zat en je de vouwen en plooien van zijn hersenen kon zien. ‘Weet je hoe gevoelig ze in dit land zijn voor verwijzingen naar Nanking?’ Hij kwam terug, ging met artritische traagheid weer zitten, boog zich naar me toe en zei fluisterend: ‘Weet je wel hoe machtig de rechtervleugel is in Japan? Weet je hoeveel mensen zijn aangevallen omdat ze hierover praatten? De Amerikanen...’ Hij wees naar me met een beverige vinger, alsof ik Amerika vertegenwoordigde. ‘... De Amerikanen en MacArthur hebben ervoor gezorgd dat de rechtervleugel nu overal paniek zaait. Het is heel simpel: we praten er niet over.’

Ik ging zelf ook fluisteren. ‘Maar ik ben helemaal hierheen gekomen om u te spreken.’

‘Dan zul je rechtsomkeert moeten maken,’ antwoordde hij. ‘Je hebt het hier over mijn verleden. Ik ben niet hier, in Japan, nota bene, om te praten over de fouten van het verleden.’

‘U begrijpt het niet. U moet me helpen.’

‘Moet ik dat?’

‘Het gaat over één bepaald iets dat de Japanners hebben gedaan. Ik weet van de meeste oorlogsmisdaden, de moordwedstrijden, de verkrachtingen. Maar ik wil het hebben over één bepaald iets, iets waar u getuige van bent geweest. Niemand gelooft dat het echt is gebeurd, ze denken allemaal dat ik het heb verzonnen.’

Shi Chongming boog zich naar me toe en keek me recht aan. Als ik vertel wat ik probeer te achterhalen, kijken de meeste mensen me bezorgd en medelijdend aan, alsof ze willen zeggen: ‘Je moet het hebben verzonnen, maar waarom? Waarom zou je zoiets verschrikkelijks verzinnen?’ Maar de blik van Shi Chongming was anders. Deze blik was hard en boos. Toen hij uiteindelijk iets zei, klonk zijn stem zacht en bitter. ‘Wát zei je?’

‘Er bestaat een getuigenverslag van. Dat heb ik jaren geleden gelezen, maar ik heb het boek niet meer kunnen terugvinden en nu zegt iedereen dat ik dat ook heb verzonnen, dat het boek nooit echt heeft bestaan. Maar dat geeft niet, want blijkbaar is er ook een film, opgenomen in Nanking in 1937. Dat heb ik een

halfjaar geleden ontdekt. En u weet daarvan.'

'Belachelijk. Er is geen film.'

'Maar... maar uw naam stond in een wetenschappelijk verslag. Echt waar, eerlijk, ik heb het zelf gezien. Er stond dat u in Nanking was geweest. Er stond dat u de slachting had meege maakt, dat u dit soort martelingen gezien had. Er stond dat er in 1957, toen u bij de Jiangsu Universiteit werkte, geruchten gingen dat u er een film van had, en daarom ben ik hier. Ik moet alles weten over... ik moet weten wat de soldaten hebben gedaan. Ik moet dat ene detail horen, zodat ik weet dat ik het niet heb verzonnen. Ik moet weten of ze de gevangengenomen vrouwen...'

'Alsjeblieft!' Shi Chongming sloeg met zijn handen op het bureau en stond op. 'Heb je geen gevoel? Dit is geen borrelpraatje!' Hij haakte een stok van de achterkant van zijn stoel en hinkte de kamer door, maakte de deur open en haalde zijn naamplaatje van de haakjes. 'Zie je dit?' zei hij, terwijl hij met de stok de deur dicht duwde. Hij hield het naamplaatje voor mijn gezicht en tikte ertegen. 'Professor in de sociologie. Sociologie, Chinese medicijnen, dat is mijn terrein. Ik ben niet meer de man uit Nanking. Er is geen film. Dat is voorbij. Nou, ik heb het heel druk en...'

'Alstublieft.' Ik greep de zijkanten van het bureau en werd helemaal rood. 'Alstublieft. Er is wel een film. Echt. Het stond in het verslag, ik heb het gelezen. Op de film van Magee staat het niet, maar op die van u wel. Het is de enige film op de hele wereld en...'

'Sst,' zei hij en hij zwaaide met zijn stok naar me. 'Genoeg.' Zijn tanden waren lang en verkleurd, als oude fossielen uit de Gobi-woestijn; gewreven geel op rijstekorrels en geitenvlees. 'Ik heb enorm veel respect voor je, ik heb respect voor jou en jullie unieke instituut. Heel uniek. Maar ik zal het heel simpel zeggen: er is geen film.'

Als je probeert te bewijzen dat je niet gek bent, heb je niet veel aan mensen als Shi Chongming. Je hebt iets zwart op wit gele-

zen en krijgt het volgende moment te horen dat je het je verbeeld hebt. Nou, dat is iets waar je net zo gek van kunt worden als ze allemaal zeggen dat je bent. Het was weer precies hetzelfde als bij mijn ouders en in het ziekenhuis, toen ik dertien was. Daar zei iedereen dat die marteling alleen in mijn verbeelding bestond, dat het deel uitmaakte van mijn krankzinnigheid, dat er nooit zoiets verschrikkelijk wreeds gebeurd kon zijn. Dat de Japanse soldaten barbaars en meedogenloos waren, maar dat ze zoiets toch nooit hadden kunnen doen, iets dat zo onbeschrijflijk was dat zelfs de dokters en verpleegsters, die denken dat ze alles al gezien hebben, er alleen fluisterend over konden praten. ‘Ik geloof best dat je denkt dat je het gelezen hebt. Ik geloof best dat het voor jou heel echt lijkt.’

‘Het is echt,’ zei ik dan met neergeslagen ogen en een rood gezicht van verlegenheid. ‘Ik heb het echt gelezen. In een boek.’ Het was een boek geweest met een oranje kaft, met een foto erop van opgestapelde lijken in de Meitan-haven. Het stond vol verhalen over wat er gebeurd was in Nanking. Voordat ik het gelezen had, had ik nog nooit van Nanking gehoord. ‘Ik heb het bij mijn ouders thuis gevonden.’

Een van de verpleegsters, die me eigenlijk helemaal niet mocht, kwam altijd bij mijn bed zitten als het licht uit was en ze dacht dat er niemand luisterde. Ik bleef dan stil liggen en deed of ik sliep, maar zij hurkte toch naast mijn bed en fluisterde met een hete, mufte adem in mijn oor. ‘Zal ik je eens wat zeggen?’ mompelde ze nacht na nacht, als de bloemenschaduw van de gordijnen roerloos op het plafond van de afdeling stonden. ‘Jij hebt de ziekste verbeelding die ik in tien jaar in dit rotbaantje ben tegengekomen. Je bent echt gek. En niet alleen gek, maar ook nog slecht.’

Maar ik heb het niet verzonnen...

Ik was bang voor mijn ouders, vooral voor mijn moeder, maar toen niemand in het ziekenhuis wilde geloven dat het boek bestond, begon ik me af te vragen of ze misschien gelijk hadden, of ik het me echt had verbeeld, of ik echt gek was, en toen schraapte ik al mijn moed bij elkaar en schreef naar huis om te

vragen of ze tussen alle stapels paperbacks wilden zoeken naar een boek met een oranje kaft, dat volgens mij *De slachting van Nanking* heette.

Er kwam bijna meteen een brief terug: Jij gelooft ongetwijfeld dat dit boek bestaat, maar ik kan je vertellen dat je zulke troep niet in mijn huis hebt gelezen.

Mijn moeder was er altijd erg zeker van geweest dat zij kon bepalen wat ik wist en waarover ik dacht. Ze vertrouwde geen enkele school; die zouden me maar verkeerde dingen influisteren, dus kreeg ik jarenlang thuis les. Maar als je zo'n verantwoordelijkheid op je wilt nemen, als je zo bang bent (om welke geheimzinnige, martelende reden dan ook) dat je kind iets leert over het leven dat je elk boek dat het huis binnenkomt controleert en soms aanstootgevende bladzijden uit romans scheurt, nou, dan weet je één ding zeker: je zult heel grondig moeten zijn. Grondiger dan mijn moeder was, tenminste. Ze zag niet hoe de laksheid haar huis binnenkroop door de door onkruid overwoekerde ramen, langs de vochtige stapels paperbacks. Op de een of andere manier had ze het boek over Nanking over het hoofd gezien.

'We hebben het hele huis afgezocht omdat we niets liever willen dan jou, ons enig kind, te helpen, maar het spijt me dat ik je moet zeggen dat je het in dit geval mis hebt. We hebben dit ook aan je begeleidend arts geschreven.'

Ik weet nog hoe ik de brief op de vloer van de zaal liet vallen toen er een afschuwelijk idee bij me opkwam. Stel dat ze gelijk hadden, dacht ik. Stel dat het boek niet bestond? Stel dat ik het echt allemaal zelf verzonnen had? Dat zou het ergste zijn dat er kon gebeuren, dacht ik, terwijl een zeurende, kloppende pijn in mijn buik begon te knagen.

Soms moet je ver gaan om iets te bewijzen. Zelfs al blijkt dat je het alleen voor jezelf bewijst.

Toen ik uit het ziekenhuis werd ontslagen, wist ik precies wat ik moest doen. Ik had via de ziekenhuisschool al mijn examens gedaan (ik had voor de meeste vakken hoge cijfers gehaald, wat